

Hoe dat Olyvier quam int hof vanden coninc van Enghelant, daer hi ontfanghen wort met groter eeren ende reverencien vanden coninc, vanden princen ende ander grote heren ende vanden princessen ende vanden vrouwen.

Capittel .XXXI. ¹

Als Olyvier voir die poerte vanden palayse quam, so stack hi sijn paert met sporen, dat welcke also veel sprongen spranck dattet sonder ghetal was ende oic also veel als sijn meester begherde ende hebben wilde. ² Hi dede dat vier springen uut den pavimente, ende hy dede also veel als dat alle menschen ter vensteren quamen om hem aen te sien. ³ Ende in desen state ende manieren quam hi tot der steden daert tijt was om vanden paerde af te sitten. ⁴ Mer om dat hi een groot gheselschap hadde van knechten ende om dat hi een scoon, heerlic persoon was, so en mochte hem geen mensche genoegh aensien. ⁵ Want als hi af sitten soude vanden paerde, soe was daer alsoe groten gedrange van volcke als dat hi met groter pinen doer lyden moeste. ⁶

Die tijdinghe quam den coninck ende den anderen heeren die [e1ra] daer ghecomen waren, als dat den witten ridder ghecomen was ende dat hij die trappen op quam, ende waert bi alsoe als dat sijn schoonheyt verloren ware in deser werelt, si en ware nyet weder te vercrighen. ⁷ Des gelijcx waren dese manieren gheboetscapt ende laten weten den vrouwen ende den princessen, die welcke vrageden wat

1. [d1r] ¶ Comment Oliuier se trouua et vint en la court du roy dangleterre ou il fut receu en grant reuerence du roy. des seigneurs et des dames : Le .xxxj. chapitre

2. QVant Oliuier se trouua deuant la porte du pallays il commença a ferir le cheual de lesperon lequel fasoit tant de saulx que sans nombre et que son maistre en vouloit auoir.

3. il fasoit feu sallir du pauement et tant que toutes gens se midrent aux fenestres pour le regarder

4. Et en cest estat vint iusques au lieu la ou temps fut de mettre le pie a terre

5. Et pource que bien fort estoit accompaigne et que tant belle personne estoit on ne se pouoit saouler de le regarder

6. si grant nombre de gens et si grant foulle furent a son descendre que a grant peine pouoit passer

7. et vindrent les nouuelles au roy et aux aultres princes qui la estoient venus que le blanc cheualier estoit venu et montoit les degrez et que certes se sa beaulte estoit perdue au monde on ne la pourroit recouurer

man dat hi was. ¹ Ende hem luden was gheseit dattet een sonderlinghe ende uut nemende dinck ² was van hem buten allen de anderen, ende dat si nye schoonder jonck man ghesien en hadden dan hi en was. ³

Ter wilen dat si in desen woerden waren, soe quam Olyvier, ende hi trat binnen in die sale daer alle dye heeren waren, en[d]e ⁴ hi groete den coninck, die welc hem bi ghelijckenisse ⁵ ende mit ghelate seere goede chiere ende eere dede. ⁶ Ende alsoe deden die ander heren, die welck malcanderen staken ende noopten ⁷ om dat si hem besien souden, want hi seer uutmemente was in schoonheden. ⁸ Van hem luden wasser daer vele te hove dye veel liever ghehadt hadden dat hij ⁹ hondert milen after[w]aert ¹⁰ ghetoghen hadde dan dat hi daer ghecomen was, ende sonderlinge die gheene diet b[e]st ¹¹ ghedaen hadden naest hem, ¹² die vloecten ende vermalediden hem in haer lude[r] ¹³ herten. ¹⁴ Maer sine wesen ende sijn manieren waren soe

1. Pareillement furent ces nouvelles nunciees aux dames lesquelles demanderent quel homme cestoit.

2. dinck: de vertaler gaat hier de fout in. Het gaat hier niet om het dressuurwerk van Olivier, maar om Oliviers uiterlijk. Hij was een 'meesterwerk' (van moeder Natuur), zoals de brontekst leest.

3. il leur fut dit que cestoit vng chef doeure et onques rien plus bel nauoit este veu

4. Homburch [1510]: en-re

5. bi ghelijckenisse ende mit ghelate: voor allen duidelijk zichtbaar

6. Et durant ces parolles oliuier entra en la salle la ou tous les seigneurs estoient Il salua le roy lequel par semblant luy fist tresgrant chere et honneur

7. staken ende noopten: aanstootten en (opzij) duwden

8. si firent les aultres seigneurs lesquelz boutoient lung laultre pour le veoir comme vne chose merueilleuse et excellente en beaulte

9. hij: Olivier

10. Homburch [1510]: afteruaert

11. Homburch [1510]: beest

12. b[e]st ghedaen hadden naest hem: die als tweede en derde en vierde geëindigd waren in de uitslag van het toernooi

13. Homburch [1510]: luden — verbeterd naar Jan van Ghelen 1576.

14. Beaucoup y en auoit qui a sa venue eussent mieulx ayme quil fust reculle cent lieues et en especial ceulx [d1v] qui apres luy auoient mieulx fait le mauldissoient en leur courage.

goet als dat die geene die hem enich quaet so[u]den ¹ gewilt hebben, seer quaet souden moeten geweest hebben. ²

Als hi aldus eerlic onthaelt ende geleit was tot allen sijden, so quam die alder schoonste ende goedertierenste Helena in die saele, ende met haer een grote gheselschap ³ van grooten heeren, vrouwen ende joncfrouwen. ⁴ Si was ghepareert ende verchyert also costelick ende [e1rb] soe rijckerlick als dat haer clederen waerdich waren eene conincrijcke, noch si en hadde nie dier ghelicke ⁵ ghehad. ⁶ Haer schoonheit verlichte ⁷ ende verchierde dat pallays, die welcke alle ander natueren te boven ghinck. ⁸ Ende ick en dencke niet als dat die schoone Helena, ⁹ om wies wille dat dye groote stadt van Troyen alsoe veel plaghen ontfinck, dat si dese te boeven ghinck. ¹⁰ Maer om dat dye comparacien haetelijck sijn, soe swige ick daer of, weder omme comende tot minen propoest. ¹¹

Dese schoone Helena, siende dye presencie ende teghenwoerdicheit van haren heere vader, so viel si op haer knien ende dede hem

1. Homburch [1510]: sonden

2. Mais sa philosomie et maniere estoit tant douce que celuy eust este bien mauuais qui luy eust voulu aulcun mal

3. grote gheselschap: de middeleeuwse mens denkt 'kwantitatief', dus hoe belangrijker iemand is, des te groter het gevolg om te laten zien hoe belangrijk degene is de voorop loopt.

4. Ainsi comme il estoit festoie et conuoye de toutes pars la tresbelle et bonne helayne accompagnee de plusieurs grans seigneurs dames et damoiselles vint en la salle

5. dier ghelicke: zulke mooie kleren had zij nog nooit gedragen

6. paree et aournee tant richement que ses habillemens valloient vng royaulme ne oncques nauoit eu les pareilz

7. verlichte: schoonheid 'straalt', mede dankzij een overvloed aan edelstenen

8. Sa beaulte enluminoit le pallais la quelle toute aultre nature precedoit

9. Helena van Troyen gold als de mooiste vrouw aller tijden

10. Et ne cuide pas que celle helaine par qui la grant troye receut tant daduersite passast celle.

11. Mais aussi pource que comparaisons sont hayneuses ie men tays a tant en retournant a mon propos

reverencie ende eere, alsoe alst ¹ behoorde. ² Die coninc, haer vader, nam haer bider hant, ende hi dedese opstaen, segghende dat sij seer wellecome was. ³ Daer nae soe wort si gegroet van alle den anderen heeren, welcke si bi sonder ⁴ alle weder groete, elck na sinen staet ende hoecheyt, also si wel conste. ⁵ Olyvier die wort tot haer gebrocht, welcken si verkende, ⁶ want hi goet te kennen was buten den anderen, ende daer om sach si hem [seer] ⁷ gaerne. ⁸ Ende het was van node dat die rydderen hem luden achterwaert schickten ende st[e]lden, ⁹ ende dat om plaetse ende steden te gheven den vrouwen om dat si hem te bet souden moghen siene. ¹⁰ Ende van hem luden wasser daer luttel vanden ghenen die te hijlicken waren, si en peinsden op haer selven, ende si hadden wel gewilt als dat Olyvier haer luden alsoe wel gewonnen hadde bi crachte van wapenen als haer luden dochte dat hi Helena ghewonnen ende vercreghen hadde. ¹¹

1. Jan van Ghelen 1576: alst wel

2. La belle helaine dangleterre veant la presence de son seigneur et pere se mist a genoulx et luy fist reuerence et honneur comme il appertenoit

3. Le roy son pere la reprist par la main et la releua en disant quelle fut la tresbien venue :

4. bi sonder: afzonderlijk, één voor één

5. Puy fust saluee de tous les aultres seigneurs aux quelz elle rendit a chascun son salut selon leur qualite comme bien faire le sauoit

6. verkende: herkende

7. [seer] ontbreekt in Homburch [1510] — aangevuld naar Jan van Ghelen 1576.

8. Oliuier luy fut amene le quel elle cogneut Car bien estoit cognoissable entre les aultres Pource le vist tresuoluntiers

9. Homburch [1510]: steelden — verbeterd naar Jan van Ghelen 1576.

10. et fallut de force que les cheualiers se tirassent a part pour faire place aux dames a celle fin que elles le peussent veoir plus a leur aise.

11. et y en auoit peu de celles a marier qui ne pensassent a soy mesmes et qui neussent bien voulu que Oliuier les eust conquises par force darmes aussi quil leur sembloit quil auoit conquis helayne — Alle huwbare vrouwen in dat gezelschap zouden dolgraag op dezelfde manier veroverd zijn door Olivier als Helena.